

استعاره در سینمای کیمیایی

استعاره در سینمای کیمیایی

رویکردی شناختی به نقد فیلم

یکتا پناه پور

سرشناسه: پناه پور، یکتا، ۱۳۴۹-
عنوان و نام پدیدآور: استعاره در سینمای کیمیایی: رویکردی شناختی به نقد فیلم/ یکتا پناه پور
مشخصات نشر: تهران، لوگوس، ۱۴۰۲
مشخصات ظاهری: ۲۷۵ص: مصور، جدول، نمودار: ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۶۱۳-۰۷-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
یادداشت: کتابنامه

موضوع:

کیمیایی، مسعود، ۱۳۲۰ -- نقد و تفسیر
سینما -- ایران -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
فیلم نامه های فارسی -- ایران -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
رده بندی کنگره: PN1۹۹۵
رده بندی دیویی: ۷۹۱/۴۳۰۱۵
شماره کتاب شناسی ملی: ۹۲۷۳۹۸۲

استعاره در سینمای کیمیایی: رویکردی شناختی به نقد فیلم

یکتا پناه پور

طراح جلد: سیدمهدی حسینی		ویراستار: مقدم مهدوی
شمارگان: ۳۰۰	شابک: ۹۷۸۶۲۲۵۶۱۳۰۷۲	چاپ اول: ۱۴۰۲

برای اطلاعات بیشتر کد فوق را اسکن کنید و به وبسایت نشر لوگوس بروید.

قیمت: ۲۶۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً یا جزئاً، به هر شکل اعم از چاپ، فتوکپی، اسکن، صوت، تصویر یا انتشار الکترونیک بدون اجازه مکتوب از نشر لوگوس ممنوع است.

ایمیل: info@irlogos.com

تماس با مرکز پخش: ۰۹۰۲ ۱۵۴ ۰۰۴۲

فروشگاه برخط لوگوس: www.irlogos.com

به تمام کسانی که دوستشان می دارم

فهرست

بخش یک: مفهوم‌سازی، استعاره و سینما.....	۱.....
فصل ۱. زبان، استعاره و سینما-----	۳-----
فصل ۲. مروری بر پیشینه مطالعات استعاره در سینما -----	۱۳-----
۱.۲. مقدمه -----	۱۳-----
۲.۲. پژوهش‌های انجام‌شده در زبان فارسی -----	۱۴-----
۳.۲. پژوهش‌های انجام‌شده در زبان‌های دیگر -----	۲۲-----
بخش دو: رویکرد پیکره‌ای به تحلیل انتقادی استعاره.....	۴۱.....
فصل ۳. دیدگاه‌های مرتبط با استعاره -----	۴۳-----
۱.۳. مقدمه -----	۴۳-----
۲.۳. استعاره و معناشناسی شناختی -----	۴۵-----
۳.۳. استعاره و کاربردشناسی -----	۴۹-----
۴.۳. استعاره و تحلیل گفتمان انتقادی -----	۵۳-----
۵.۳. استعاره و زبان‌شناسی پیکره‌ای -----	۵۵-----
فصل ۴. تعریف استعاره از دیدگاه «تحلیل انتقادی استعاره»-----	۵۹-----
فصل ۵. سطوح تحلیل استعاره‌ها -----	۶۵-----
۱.۵. مقدمه -----	۶۵-----
۲.۵. معناشناسی شناختی و سطوح مفهومی استعاره‌ها -----	۶۶-----
۳.۵. سطوح معنایی پنهان در استعاره -----	۷۱-----
فصل ۶. مراحل تحلیل انتقادی استعاره -----	۷۳-----
۱.۶. روند تحلیل -----	۷۳-----
۲.۶. نقش گفتمانی استعاره -----	۷۷-----
۳.۶. روش‌شناسی پژوهش -----	۷۸-----
بخش سه: تحلیل کمی استعاره‌های «سینمای کیمیایی».....	۸۵.....
فصل ۷. تحلیل کمی استعاره‌های «سینمای کیمیایی»-----	۸۷-----
۱.۷. مقدمه -----	۸۷-----
۲.۷. توصیف و تحلیل داده‌ها -----	۸۸-----
۳.۷. مشخصات آماری استعاره‌های «سینمای کیمیایی» -----	۸۹-----
۴.۷. یافته‌های استعاری در «سینمای کیمیایی» -----	۹۸-----

- فصل ۸. حوزه‌های مبدأ استعاره در «سینمای کیمیایی»-----۱۰۱
- ۱.۸. کلیدواژه‌های استعاری ----- ۱۰۱
- ۲.۸. حوزه مبدأ استعاره «آب و هوا» ----- ۱۰۲
- ۳.۸. حوزه مبدأ استعاره «بازار» ----- ۱۰۳
- ۴.۸. حوزه مبدأ استعاره «بدن» ----- ۱۰۴
- ۵.۸. حوزه مبدأ استعاره «برخورد» ----- ۱۰۵
- ۶.۸. حوزه مبدأ استعاره «تکنولوژی» ----- ۱۰۷
- ۷.۸. حوزه مبدأ استعاره «حیات» ----- ۱۰۹
- ۸.۸. حوزه مبدأ استعاره «حیوان» ----- ۱۱۰
- ۹.۸. حوزه مبدأ استعاره «خانواده» ----- ۱۱۱
- ۱۰.۸. حوزه مبدأ استعاره «دین» ----- ۱۱۳
- ۱۱.۸. حوزه مبدأ استعاره «سفر» ----- ۱۱۴
- ۱۲.۸. حوزه مبدأ استعاره «غذا» ----- ۱۱۵
- ۱۳.۸. حوزه مبدأ استعاره «کیفیات» ----- ۱۱۶
- ۱۴.۸. حوزه مبدأ استعاره «گیاه» ----- ۱۱۷
- ۱۵.۸. حوزه مبدأ استعاره «محیط فیزیکی» ----- ۱۱۸
- ۱۶.۸. حوزه مبدأ استعاره «نور و تاریکی» ----- ۱۱۹
- فصل ۹. تحلیل حوزه‌های مبدأ استعاره در «سینمای کیمیایی» ----- ۱۲۱
- فصل ۱۰. متعارف‌ترین حوزه‌های مبدأ استعاره در «سینمای کیمیایی» ----- ۱۳۵
- ۱.۱۰. مقدمه ----- ۱۳۵
- ۲.۱۰. «بدن» متعارف‌ترین حوزه مبدأ استعاره ----- ۱۳۹
- ۳.۱۰. «محیط فیزیکی» دومین حوزه مبدأ استعاره متعارف ----- ۱۴۰
- ۴.۱۰. «خانواده» سومین استعاره متعارف پیکره ----- ۱۴۲
- فصل ۱۱. شباهت‌ها و تفاوت‌ها در بسامد و الگوی استعاره در «سینمای کیمیایی» ----- ۱۴۵
- بخش چهار: تحلیل کیفی استعاره‌ها در «سینمای کیمیایی»**..... ۱۵۳
- فصل ۱۲. بدنمندی در «سینمای کیمیایی» ----- ۱۵۵
- ۱.۱۲. مقدمه ----- ۱۵۵
- ۲.۱۲. بدنمندی و کاربرد آن در «سینمای کیمیایی» ----- ۱۵۷
- فصل ۱۳. معانی شناختی و کاربردشناختی: استعاره «بدن» در «سینمای کیمیایی» ----- ۱۶۷

- ۱۳.۱. مقدمه ----- ۱۶۷
- ۱۳.۲. معانی شناختی و کاربردشناختی در نمونه‌هایی از استعاره «بدن» --- ۱۶۸
- ۱۳.۳. بررسی معانی شناختی و کاربردشناختی استعاره «بدن»... ----- ۱۷۵
- فصل ۱۴. معانی شناختی و کاربردشناختی استعاره‌های ----- ۱۹۵
- «محیط فیزیکی» در «سینمای کیمیایی» ----- ۱۹۵
- ۱۴.۱. مقدمه ----- ۱۹۵
- ۱۴.۲. بررسی معانی شناختی و کاربردشناختی در نمونه‌هایی... ----- ۱۹۵
- ۱۴.۳. بررسی معانی شناختی و کاربردشناختی استعاره «محیط فیزیکی»... --- ۲۰۱
- ۱۴.۴. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «رضا موتوری»، ۱۳۴۹ ----- ۲۰۲
- ۱۴.۵. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «بلوچ»، ۱۳۵۱ ----- ۲۰۴
- ۱۴.۶. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «خاک»، ۱۳۵۲ ----- ۲۰۴
- ۱۴.۷. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «گوزن‌ها»، ۱۳۵۳ ----- ۲۰۶
- ۱۴.۸. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «غزل»، ۱۳۵۵ ----- ۲۰۷
- ۱۴.۹. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «سفر سنگ»، ۱۳۵۶ ----- ۲۰۸
- ۱۴.۱۰. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «خط قرمز»، ۱۳۶۱ ----- ۲۰۸
- ۱۴.۱۱. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «سرب»، ۱۳۶۷ ----- ۲۰۹
- ۱۴.۱۲. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «گروه‌بان»، ۱۳۶۹ ----- ۲۱۰
- ۱۴.۱۳. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «رد پای گرگ»، ۱۳۷۰ ----- ۲۱۰
- ۱۴.۱۴. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «تجارت»، ۱۳۷۳ ----- ۲۱۱
- ۱۴.۱۵. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «ضیافت»، ۱۳۷۴ ----- ۲۱۲
- ۱۴.۱۶. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «سلطان»، ۱۳۷۵ ----- ۲۱۳
- ۱۴.۱۷. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «اعتراض»، ۱۳۷۸ ----- ۲۱۳
- ۱۴.۱۸. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «متروپل»، ۱۳۹۲ ----- ۲۱۴
- ۱۴.۱۹. استعاره «محیط فیزیکی» در فیلم «خون شد»، ۱۳۹۸ ----- ۲۱۴
- فصل ۱۵. معانی شناختی و کاربردشناختی در نمونه‌هایی از استعاره «خانواده»... ----- ۲۱۷
- ۱۵.۱. مقدمه ----- ۲۱۷
- ۱۵.۲. بررسی معانی شناختی و کاربردشناختی در نمونه‌هایی... ----- ۲۱۹
- فصل ۱۶. معانی شناختی و کاربردشناختی استعاره‌های «خانواده»... ----- ۲۳۳
- ۱۶.۱. مقدمه ----- ۲۳۳
- ۱۶.۲. استعاره «خانواده» در فیلم «بیگانه بیا»، ۱۳۴۷ ----- ۲۳۴

- ۱۶.۳. استعاره «خانواده» در فیلم «قیصر»، ۱۳۴۹ ----- ۲۳۴
- ۱۶.۴. استعاره «خانواده» در فیلم «رضا موتوری»، ۱۳۴۹ ----- ۲۳۴
- ۱۶.۵. استعاره «خانواده» در فیلم «خاک»، ۱۳۵۲ ----- ۲۳۵
- ۱۶.۶. استعاره «خانواده» در فیلم «گوزن‌ها»، ۱۳۵۳ ----- ۲۳۵
- ۱۶.۷. استعاره «خانواده» در فیلم «غزل»، ۱۳۵۵ ----- ۲۳۵
- ۱۶.۸. استعاره «خانواده» در فیلم «خط قرمز»، ۱۳۶۰ ----- ۲۳۵
- ۱۶.۹. استعاره «خانواده» در فیلم «تیغ و ابریشم»، ۱۳۶۴ ----- ۲۳۶
- ۱۶.۱۰. استعاره «خانواده» در فیلم «سرب»، ۱۳۶۷ ----- ۲۳۶
- ۱۶.۱۱. استعاره «خانواده» در فیلم «دندان مار»، ۱۳۶۸ ----- ۲۳۶
- ۱۶.۱۲. استعاره «خانواده» در فیلم «گروهیان»، ۱۳۶۹ ----- ۲۳۷
- ۱۶.۱۳. استعاره «خانواده» در فیلم «رد پای گرگ»، ۱۳۷۰ ----- ۲۳۸
- ۱۶.۱۴. استعاره «خانواده» در فیلم «تجارت»، ۱۳۷۳ ----- ۲۳۸
- ۱۶.۱۵. استعاره «خانواده» در فیلم «سلطان»، ۱۳۷۵ ----- ۲۳۹
- ۱۶.۱۶. استعاره «خانواده» در فیلم «اعتراض»، ۱۳۷۸ ----- ۲۳۹
- ۱۶.۱۷. استعاره «خانواده» در فیلم «سربازهای جمعه»، ۱۳۸۲ ----- ۲۳۹
- ۱۶.۱۸. استعاره «خانواده» در فیلم «حکم»، ۱۳۸۴ ----- ۲۴۰
- ۱۶.۱۹. استعاره «خانواده» در فیلم «رئیس»، ۱۳۸۵ ----- ۲۴۰
- ۱۶.۲۰. استعاره «خانواده» در فیلم «محاكمه در خیابان»، ۱۳۸۷ ----- ۲۴۰
- ۱۶.۲۱. استعاره «خانواده» در فیلم «جرم»، ۱۳۸۹ ----- ۲۴۱
- ۱۶.۲۲. استعاره «خانواده» در فیلم «قاتل اهلی»، ۱۳۹۵ ----- ۲۴۱
- ۱۶.۲۳. استعاره «خانواده» در فیلم «خون شد»، ۱۳۹۸ ----- ۲۴۱
۱۷. فصل ۱۷. نتایج و پیشنهادها ----- ۲۴۵
- ۱۷.۱. مقدمه ----- ۲۴۵
- ۱۷.۲. نتایج و بحث ----- ۲۴۷
- ۱۷.۳. کاربردهای نظری یا عملی پژوهش در استعاره‌های ... ----- ۲۵۳
- فهرست منابع ----- ۲۵۵
- پیوست: تصاویری از مسعود کیمیایی ----- ۲۶۱

بخش یک:

مفهوم سازی، استعاره و سینما

فصل ۱

زبان، استعاره و سینما

امروزه سینما گفتمانی^۱ را خلق می‌کند که سایر حیطه‌های بشری از آن عاجزند و بر بسیاری از عرصه‌های فرهنگی و اجتماعی و سیاسی اثر می‌گذارد، زبان یکی از مهم‌ترین ابزارهای سینما برای مفهوم‌سازی،^۲ اثرگذاری و نمایاندن اهداف و ایدئولوژی‌ها^۳ به‌شمار می‌رود.

از سوی دیگر، یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های ارتباطی که بشر تا کنون، در معرض آن قرار داشته است، سینماست. از دیدگاه شناختی، سینما وسیله‌ای ارتباطی است که از طریق آن گوینده مجموعه‌ای از اطلاعات را به شنونده می‌دهد. چنین ارتباطی رودررو نبوده و پیام گوینده به واسطه تصاویر و کلام به بیننده منتقل می‌شود.

هدف ارتباط، از دیدگاه تصویرگر درگیرکردن مخاطب و جذب اوست، و از دیدگاه بیننده، دنبال کردن داستان با روایتی است که تصویرگر انتخاب کرده است. با چنین تشریحی می‌توان هم به ماهیت ارتباطی سینما پی برد و هم هدف آن که تأثیرگذاری بر مخاطب برای درگیر شدن ذهن^۴ و هم‌زادپنداری با دنیای درونی تصویرگر است.

1. Discoursal
2. Conceptualization
3. Ideologies
4. Mind

سینما با ابزار زبان و در قالب تصویر معناسازی کرده و با مخاطب ارتباط برقرار می‌کند. زبان در مفهوم‌سازی گفتمان^۱ که نقشی است اجتماعی، دارای نقش بسیار مهم و منحصر به فرد است. سینماگران با استفاده از زبان می‌توانند جهان مطلوب و ایدئال^۲ مورد نظر خود را ترسیم کنند، به کنش‌های جهان موجود واکنش نشان دهند، آنها را ارزش‌گذاری کنند،^۳ تأیید یا رد کنند و دیگران را وادار به واکنش کنند. یکی از پدیده‌های زبانی که محصول انتقال از دنیای ناخودآگاه^۴ به دنیای ادراک و بر پایه جهانی ملموس بنیان شده، استعاره^۵ است (ریچاردز،^۶ ۱۹۳۶، ۹-۱۰۸؛ ریکور،^۷ ۱۹۷۸). استعاره پدیده‌ای است شناختی که در آن حوزه‌ای معنایی از طریق حوزه معنایی دیگر درک می‌شود. استعاره را می‌توان نداشت سازمان یافته از حوزه مبدأ به مقصد دانست که اساس آن نوعی شباهت میان دو حوزه است و عموماً حوزه مبدأ که نداشت از آن صورت می‌گیرد، حوزه‌ای عینی است که برای درک حوزه انتزاعی تر به کار می‌رود. براین اساس، تعریفی که از استعاره‌های مفهومی در قلمرو زبان‌شناسی شناختی ارائه می‌شود، عبارت است از: الگوبرداری نظام‌مند بین عناصر مفهومی حوزه‌ای (مبدأ) از تجربه بشر که عینی است بر روی حوزه دیگری که معمولاً انتزاعی تر است (مقصد) (کرافت و کروزر،^۸ ۲۰۰۴).

پس استعاره، قیاسی است که به منظور کسب حداکثر تطابق بین دو حوزه مبدأ و مقصد، و از تناظر یک به یک بین این دو حوزه برقرار می‌شود. در این نگاشت‌ها باید:

(۱) تناظر یک به یک بین ویژگی‌های حوزه مبدأ و حوزه مقصد باشد،

(۲) ترتیب این ویژگی‌ها در حوزه مبدأ و حوزه مقصد یکی باشد. پس آن چه در نگاشت استعاری اهمیت دارد، انتقال طرح‌واره تصویری از حوزه مبدأ به حوزه مقصد است (لیکاف،^۹ ۱۹۹۰، ۱۹۹۳).

1. Discourse
 2. Ideal
 3. Evaluating
 4. Unconscious
 5. Metaphor
 6. Richards, I.A.
 7. Ricoeur, P.
 8. Croft, W. & Cruse, A.
 9. Lakoff, G.

به گفته لیکاف و جانسون^۱ (۱۹۸۰) ما ذاتاً به طور استعاری فکر کرده و عمل می‌کنیم، بنابراین استعاره تنها برگرفته از زبان نیست، بلکه در اشکال دیگر ارتباطی چون موسیقی که منتقل‌کننده معنا هستند نیز پدیدار می‌شود.

استعاره پس از نظریه لیکاف و جانسون (۱۹۸۰) از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است چرا که به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عملکردهای ذهن در پردازش نظام مفهومی، در اغلب رشته‌های علوم تأیید گردیده و به کلید مهمی برای کشف اندیشه‌ها و ایدئولوژی‌های نهفته خودآگاه و ناخودآگاه در گفتمان‌هایی بدل شده است که در زمینه‌های مختلف در جوامع انسانی تولید می‌گردد.

استعاره به‌عنوان یکی از راه‌کارهای ذهن برای انتقال اندیشه و یکی از برجسته‌ترین مؤلفه‌های معنایی^۲ نقش بسزایی در مفهوم‌سازی و بازنمایی^۳ نظام و ساختار فکری در سینما ایفا می‌کند. در نتیجه، سینماگران از قدرت استعاره‌ها آگاهانه^۴ و یا ناخودآگاه، برای بیان ایدئولوژی خود، انعکاس ایدئولوژی‌های رایج جامعه و ارزش‌گذاری مثبت یا منفی بر خود و دیگری، ایجاد تغییر در بافت‌های گفتمانی،^۵ اثرگذاری بر مخاطب و برانگیختن تداعی^۶‌های احساسی ناخودآگاه و متقاعدسازی^۷ منطقی و احساسی، برجسته‌سازی^۸ و کم‌رنگ‌سازی^۹ و روشن‌گری^{۱۰} و تسهیل مفاهیم انتزاعی^{۱۱} دشوار و پیچیده اجتماعی-سیاسی و به‌طور کلی پدیده‌هایی که درک و تحلیل آن برای عامه مردم دشوار می‌نماید و همچنین آگاهی بخشی^{۱۲} به جامعه خود و جوامع دیگر، استفاده می‌کنند (کووچش،^{۱۳} ۲۰۰۵ و ۲۰۱۰؛ مک‌کواری^{۱۴} و فیلیپس،^{۱۵} ۲۰۰۵).

-
1. Johnson, M.
 2. Semantic features
 3. Representation
 4. Conscious
 5. Discoursal context
 6. Association
 7. Persuasion
 8. Highlighting
 9. Lightening
 10. Enlightenment
 11. Facilitate abstract concepts
 12. Informing
 13. Kövecses, Z.
 14. McQuarrie, E. F.
 15. Phillips, B. J.